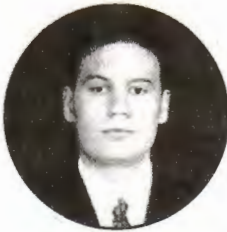

Yurt Dışı Çıkış Yasağı Uygulaması

Mehmet Akif ÇAVUŞOĞLU

Vergi Denetmeni

Mükelleflerin yükümlülüklerini zamanında yerine getirmelerinin sağlanması ve kamu alacağının tahsilinin güvence altına alınması ile tahsilatın hızlandırılması amaçlarıyla Maliye Bakanlığının aldığı önlemlerin biride yurt dışı çıkış yasağı uygulamasıdır.

Vergi borcu nedeniyle yurt dışına çıkış yasağı uygulaması mevzuatı tahsilat genel tebliğindeki rakamlar dikkate alınarak Maliye Bakanlığınca günün koşullarına uygun hale getirilmekte, 5682 sayılı Pasaport Kanunu ile de emniyet müdürlüğünce fiilen uygulanmaktadır. 424 seri no'lu tahsilat genel tebliği ile değiştirilmeden önceki borç miktarı 5 milyar TL iken günümüzde halen 15 milyar TL olarak uygulanmaktadır. Bu yazımızda, yurt dışına çıkış yasağı uygulamasına ilişkin yasal düzenleme ve uygulama esasları, ayrıntılı olarak açıklanacaktır.

Bilindiği gibi yurt dışına çıkış yasağı uygulaması, 5682 sayılı Pasaport Kanunu'nun Pasaport ve Vesi-ka Verilmesi Yasak Olan Haller başlıklı 22. maddesinde yer alan, "...vergiden borçlu olduğu yetkili makamlara bildirilenlere, pasaport veya seyahat vesikası verilmeyeceği, verilmişse geri alınacağı, bu gibi

kişilerin yurtdışına çıkışlarının engelleneceği" hükmüne istinaden yapılmaktadır. Uygulama ise Maliye Bakanlığı'nın Tahsilat Genel Tebliği, İç Genelgesi ve muktezalariyle açıklanmaktadır.

Yukarıdaki kanun metninde "Vergiden borçlu" ifadesi ile kastedilenin 6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkındaki Kanunun 1. maddesinde yer alan kamu alacaklarından borçlu olanların kastedildiği 395 sayılı Tahsilat Genel Tebliği'nde açıklanmış bulunmaktadır. Buna göre,

Devlete, Özel İdarelere ve Belediyelere ait olan,

Vergi, resim, harç, vergi cezası, para cezası, gecikme zammı, faiz, ceza tahkik ve takiplerine ait mahkeme masrafları, kamu hizmetinden doğan diğer alacaklar ve bunların takip masraflarının, vadesinde ödenmemesi halinde bu alacaklar için yurtdışı yasağı konulabiliyor.

Ancak bu 3 kuruma ödenen ve akitten, haksız fiilden ve haksız iktisaptan doğan borçlar ile özel kanunları gereğince 6183 sayılı kanuna göre tahsil edilmekte olan kur farkı, prim, fon kesintisi, cezai faiz, para cezası vb. gibi mali yükümlülükler, vergi borcu olmadıkları için bunların yükümlülükleri hakkında yurt dışına çıkış yasağı konulamaz.

Nitekim yurt dışına çıkış yasağı uygulamasının yasalara aykırı olduğu yolunda yapılan eleştirilere Anayasa Mahkemesi'nin 29.04.1963 tarih ve E.1963/190, K.1963/100 sayılı kararı ile gereken cevap verilmiştir. Buna göre; " Bir vergi borçlusunun yurtdışına çıkması, devlet alacağını tahsilsiz hale getirebilir. Devlet gelirleri ile başarılabilecek kamu hizmetlerini ilgilendiren bu konuda kanun koyucunun, kamu yararına tedbirler almasında Anayasaya aykırılık düşünülemez. Borcunu ödemesi halinde seyahatine engel kalmayacak olan bir kimsenin borçlu olduğu sürece, yurtdışına çıkmasının yasak edilmesiyle seyahat hürriyetinin özüne dokunulmuş olamaz " .

Bilindiği üzere, 1982 Anayasasının siyasi haklar ve ödevler başlıklı dördüncü bölümünde vergi ödevi'nde 73. madde ile sayılmış, yine Anayasasının yerleşme ve seyahat hürriyetini düzenleyen 23. maddesinde 3.10.2001 tarih ve 4709/8.md. ile yapılan değişiklikle "vatandaşın yurt dışına çıkma hürriyeti, vatandaşlık ödevi ya da ceza soruşturması veya kovuşturması sebebiyle sı-

nırlanabilir" maddeleri birlikte mütalaa edildiğinde yurt dışına çıkış yasağı uygulamasına anayasa ile de sınırlama getirilmesinde sakınca görülmemiştir.

395 seri no'lu tahsilat genel tebliğinde,yurt dışı yasağı konulmadan önce ödenmemiş olan vergi borcunun kesinleşmiş olması koşulunu aramaktadır.Bu da yerinde bir uygulamadır.Çünkü herhangi bir şekilde yasak uygulanmış olup, daha sonra hukuki yollardan vergi borcunun dayanağı olan tarhiyatın geçersiz bırakılması durumunda telafisi güç durumlarla karşılaşılabilceği gibi,bu durum vergi idaresinin de toplum gözünde itibarını azaltacaktır.

Burada kesinleşmiş olmanın anlamı,ihtilaf konusu yapılmamış olması ya da ihtilaf konusu yapılmış olsa dahi nihai kararın verilmiş olması(İtiraz,Temyiz gibi) ve bu kararın mükellefin aleyhine verilmiş olması anlaşılmalıdır.Bu nedenle mahkemeye başvurulmamış ise,yasal sürelerin geçmesi beklenmeli,mahkemeye başvurulmuş ise yargı yollarının tükenmesinden sonra yurt dışı yasağı konulması gerekmektedir.

Görüleceği üzere,vergi borcu kesinleşmiş olan kamu alacakları için yurt dışı yasağı konmaktadır.Ancak bunun da istisnası bulunmaktadır.Eğer, 6183 sayılı AATUHK'nun 13 ve 17. maddelerinde sayılan ihtiyati haciz ya da ihtiyati tahakkuku gerektiren bir durum varsa bu durumda kesinleşmiş bir borç olmasa da vergi güvenliğinin sağlanması için yurt dışına çıkma yasağı uygulanabilmesi gerekmektedir.Nitekim 395 no'lu tebliğde "...varsa ihtiyati tahakkuk ve ihtiyati haciz uygulamasına konu amme alacakları toplamı dikkate alınarak" yurt dışı yasağı konulup konulmayacağı belirlenecektir demekle bu duruma açıklık getirmektedir.

Yine aynı tebliğde;yurt dışına çıkış yasağı uygulamasında aşağıda maddeler halinde sayılan hususların dikkate alınmayacağı belirtilmiştir.

-Tarhiyat safhasında olan veya tarhiyata ilişkin olarak yaratılan ihtilaflar nedeniyle kesinleşmemiş olan kamu alacakları,

-6183 sayılı kanunun 48. maddesi uyarınca tecil edilmesi ya da sair nedenlerle teminat altına alınan alacaklar,

-İlgili mevzuat gereğince istenilen belgelerin borçlu tarafından tam ve eksiksiz olarak tahsil dairesine ibraz edilmiş olması koşuluyla nakden veya mahsuben iadesi talep edilen miktar,

-Cebri takip sonucu haczedilen malların değeri kadar borç miktarı.

Miktarına bakılmaksızın 6183/75. maddesi uyarınca aciz halinde olduğu tespit edilen borçlular hakkında da yurt dışına çıkış yasağı uygulanmayacaktır.

Yurt dışına çıkış yasağı uygulanabilmesi için yukarıda belirtilen şekilde bir borcun bulunması ve borcun teminat altına alınmamış olması gerekmektedir.

Emniyet makamlarına yapılacak bildirimlerde;

-Borçlunun adı soyadı,

-Doğum yeri ve tarihi

-Ana ve baba adı,

-Nüfusa kayıtlı olduğu yer,

-İş ve ikametgah adresleri,

-Vergi Numarası,

-Borcun mahiyeti ve miktarı,yılı,nev'i, ve vadesi,

eksiksiz olarak yer alması zorunludur.

Kamu borcundan dolayı yurt dışına çıkış yasağı konulmak üzere isimleri Emniyet Makamlarına bildirilmek zorunda kalınan kişilere keyfiyet ayrı bir yazı ile derhal bildirilecek,bu yazıda;borcun mahiyeti,yılı,miktarı,vadesi ve ne şekilde tasfiye olunabileceği,çıkış yasağının kaldırılabilmesi için ne gibi işlemler yapılması gerektiği açıkça belirtilmek suretiyle borçlu mükelleflerin bu konuda bilgilendirilmeleri ve kamu alacağının çabuklaştırılması sağlanmalıdır.

Görüldüğü üzere,yasak konulan kişilere bu durumun yazılı olarak bildirilmesi gerektiği Maliye Bakanlığınca hassasiyetle üzerinde durmasına rağmen yine de televizyonda iş adamı X'in ya da ünlü şarkıcı Y'nin yurt dışına çıkmak üzereyken vergi borcundan dolayı çıkışına izin verilmediği sözkonusu kişilerin ise borcu olduğunu gümrükte öğrendiklerini ifade ettiklerini haberlerde görmekteyiz.

Yine vergi borcunu ödeyen ya da teminat gösteren mükelleflerin yurt dışı yasağının kaldırılmadığı şikayetlerine de rastlanılmaktadır.

Bu durum, Maliye Bakanlığı 1999/2 no'lu iç genelgesinde; "konunun öne-

mi dikkate alınarak haklarında yurt dışına çıkış yasağı uygulanan mükelleflere, 395 seri no'lu tebliğde belirtildiği şekilde yazı ile bildirilmesi, borcun ödenmesi, terkin veya teminat altına alınması gibi nedenlerle yurt dışı çıkış yasağı uygulamasını gerektiren halin ortadan kalkması durumunda ise tahditlerin kaldırılması yönünde il emniyet müdürlüklerine derhal bildirimde bulunulması, ayrıca bu durumdan mükellefin haberdar edilmesi gerekir." Şeklinde belirtilmiştir.

Buna rağmen yurt dışına çıkacak mükelleflerin her türlü durumu göz önünde bulundurarak günümüz modern teknolojilerinden yararlanmaları kendileri için yararlı olacaktır. Şöyle ki, bağlı bulundukları vergi dairesinden şifre alan mükellefler, Gelirler Genel Müdürlüğü'nün www.gelirler.gov.tr internet adresinde, haklarında yurt dışı yasağı bulunup bulunmadığını sorgulayabilecekler ve bu sayede tatsız bir durumla karşılaşmayacaklardır.

Uygulamada mükelleflerin yaşadığı sorunlardan biri de şirketler yani tüzel kişilerde yurt dışı yasağı uygulamasında gerekli kovuşturmanın yapılmadan direkt şirket yetkililerine yasağın uygulanmasıdır.

Limited şirket ortakları 4369 sayılı kanunla değişen 6183/35. maddesi ile şirketten tahsil imkanı bulunmayan vergi borçlarından dolayı sermaye hisseleri oranında doğrudan doğruya sorumlu olduklarından bu şirketlerde yurt dışı çıkış yasağı konusunda sıkıntılar yaşanmaktadır. Örneğin 10 milyar verecek bir limited şirketin % 50 ortağı olan mükellef, şirket tarafından ödenemeyen 100 milyarlık vergi borcunun 50 Milyar liralık kısmından sorumlu tutularak yurt dışı çıkış yasağı ile karşı karşıya kalacaktır.

Şirketlerde ortak, müdür, yönetim kurulu başkan ve üyeleri gibi kanuni temsilciler için yurt dışı yasağı uygulamasında dikkatli olunması gerekmektedir. Nitekim şirket ayrı bir tüzel kişiliktir. Dolayısıyla kanuni olarak haklara ve borçlara sahip olabilir. Dolayısıyla şirketlerde ödenmemiş vergi borcundan dolayı yurt dışı yasağı konulabilmesi için öncelikle borcun tahsili için şirketin malvarlığına başvurulması, gerekli takip ve icra safhalarının tamamlanması gerekmektedir. Eğer bu aşamalardan geçilmesine rağmen vergi borcu tahsil edilemeyecek olursa ya da borç teminatsız kalırsa bu durumda VUK'nun 10 ve 6183/mük.35. maddelerine göre kanuni temsilciden aranması yoluna gidilecektir.

Görüleceği üzere,şirketten tahsil edilemeyen borç için kanuni temsilcilere gidilmekte ancak hemen kanuni temsilciler için yurt dışı yasağı konulmamaktadır.Uygulama baştan tekrarlanacaktır.Yani,limited şirketlerde müdür ya da ortaklara,anonim şirketlerde yönetim kurulu başkan ve üyelerine vergi borcundan dolayı yurt dışı yasağı konulabilmesi için ödeme emri tebliğ edilmiş olmalı,bu şahıslar adına da gerekli takip ve tahsilat işlemleri yapılmalı buna rağmen vergi tahsil edilemediyse ya da teminata bağlanamadıysa o zaman kanuni temsilciler hakkında da yurt dışına çıkış yasağı konabilir.

Bununla beraber,yurt dışına çıkma yasağı uygulanan, ancak faaliyet konuları gereği,tedavi amacıyla vb.zorunlu nedenlerle yurt dışına çıkması gerektiği halde yeterli teminat gösteremediği için yasağı kaldırılmayan bazı mükelleflerin;faaliyetlerine devam edememe,mevcut ve yeni iş imkanlarını kaybetme ve tedavi imkanlarının engellenmesi gibi olumsuz sonuçlarla karşılaşmamak için bu durumda bulunan kişilerin durumu belirten dilekçelerini vergi idarelerine vermeleri gerekmektedir.Vergi Dairesi Başkanlıklarında Başkanlar,Vergi Dairesi Müdürlüklerinde Müdürler,Mal Müdürlüklerinde Mal Müdürleri durumu ilgili bölüm yöneticileriyle birlikte;

-Borçlunun öteden beri borç ödeme konusunda iyi niyetli olup olmadığı,

-Yurt dışı yasağı uygulamasının,borçlunun ileride doğabilecek borç ödeme kabiliyetini olumsuz etkileyebileceği veya tedavi olanaklarını kaybetmesine neden olabileceği,

-Yurt dışına çıkışın kamu alacağının takip ve tahsilini olumsuz etkilemeyeceği kanaatine varılması,

hususları çerçevesinde değerlendirecek ve borca yetecek miktarda teminat gösterilmese dahi zor durum nedeniyle geçici olarak yurt dışına çıkmasına izin verilebilecektir.

Buna göre,tüzel kişiliğin borçlarından dolayı birden fazla kanuni temsilci hakkında uygulanmış olan yasak, yukarıda belirtilen gerekçelerle 15 Milyar liranın üzerinde vergi borcu bulunan şirketlerin talebi üzerine en az bir kanuni temsilci üzerinde yurt dışı çıkış yasağının kalması şartıyla diğer kanuni temsilcilerin yasakları vergi dairesince geçici olarak kaldırılabilir.

Buraya kadar kısım kısım açıklanan yurt dışına çıkma yasağını kaldıran

diğer durumlar ise aşağıda yer almaktadır.Yasak konulmasına sebep olan borcun;

- Ödenmesi,
- Tecili,
- Terkini,
- Teminata bağlanması,
- Zamanaşımına uğraması hallerinde yasak kaldırılacaktır.

Konunun önemine binaen yurt dışına çıkış yasağının Vergi İnceleme Elemanları tarafından uygulanabilecek midir?

Bilindiği üzere,VUK'nun 135. maddesinde vergi inceleme yetkisi olanlar sayılmıştır.Buna göre; "hesap uzmanları,hesap uzman yardımcıları,ilin en büyük mal memuru,vergi denetmenleri,vergi denetmen yardımcıları veya vergi dairesi müdürleri.....,maliye müfettişleri,maliye müfettiş muavinleri,gelirler kontrolörleri ve stajyer gelirler kontrolörleri ve Gelirler Genel Müdürlüğü'nün merkez ve taşra teşkilatında müdür kadrolarında görev yapanların vergi incelemesi yetkisine haizdir."

Pasaport Kanunu'nun 292.maddesinde ise "vergiden borçlu olduğu pasaport vermeye yetkili makamlara bildirilenlere....." ibaresi ile "ilgili daireler tarafından bildirilir" ibaresi yer almaktadır.Yalnız burada dairenin neleri kapsadığıyla ilgili bir belirleme bulunmamaktadır.Bu nedenle söz konusu ibarelerin vergi daireleriyle birlikte vergi incelemesine yetkili olanları da kapsadığı kabul edilmektedir. Ancak inceleme aşamasında henüz kesinleşmiş olan bir vergi borcu olmadığından vergi inceleme elemanları için yurt dışına çıkma yasağı isteme yetkisi ancak ihtiyati haciz ve ihtiyati tahakkuk uygulamasına konu olan kamu alacakları için olabilecektir.

Yazımızın özeti olarak şu hususlar kısaca belirtmekte fayda vardır:

Yurt dışı çıkış yasağı vergi alacağının güvence altına alınması ve vergilerin vadesinde ödenmesini sağlamak için getirilen bir uygulamadır.

Yurt dışına çıkma yasağı uygulaması gerek vergi dairelerinin yazışmalarında gecikmesi gerekse de mükellefler tarafından gerekli özenin gösterilmesi sebebiyle uygulamada birçok sorunla karşı karşıya kalınmaktadır.

Ancak uygulamada beklenen faydanın sağlanabilmesi için,

-Vergi dairelerinin yurt dışı yasağı koymada en son çare olarak bu yola başvurusu,yasağı kaldırırken de gecikmeden bu durumun ilgili yerlere bildirilmesi,

-Şirketlerle ilgili borçlarda kanuni temsilcilere yurtdışı yasağı getirilirken gerekli prosedürün tamamlanıp tamamlanmadığının dikkatli bir şekilde vergi daireleri tarafından takip edilmesi, gerekmektedir.

Bunun yanında Maliye Bakanlığı'nın "idare" ifadesinde vergi inceleme elemanlarına açıkça yer verecek şekilde tebliğlerinde açıklaması şeffaflık açısından yararlı olacağı kanaatindeyim.